

Ekstern høring - utkast til Nasjonal veileder – Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

Saksnummer (360): 20/32995

Tilbakemeldingsfrist 17. november 2020

- Vennligst send skjemaet på e-post til postmottak@helsedir.no
- I emnefeltet, oppgi referanse «20/32995 – Innspill høring - Nasjonal veileder – Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming».

Høringsinstans:

Navn:	<i>Griegakademiet senter for musikkterapiforskning (GAMUT)</i>
Arbeidsplass	<i>Griegakademiet- Institutt for musikk, Fakultet for kunst, musikk og design, UiB</i>

Innhold i veilederen:	Kommentarer fra høringsinstansen
Generelle kommentarer	<p>I veilederens innledning, framheves det på s. 3 at «Det er et menneskerettslig grunnprinsipp og et politisk mål at alle mennesker, uavhengig av individuelle egenskaper og ferdigheter, får mulighet til aktive liv i fellesskap med andre». Videre framheves det, i omtalen av utviklingshemming på s. 6, at veilederen legger en relasjonell forståelse av funksjonshemming til grunn.</p> <p>Våre høringsinnspill bygger på de samme premiss. Den nasjonale veilederen gir etter våre vurdering flere kunnskapsbaserte anbefalinger som kan støtte opp om praksis og tjenester basert på disse premissene, samtidig som vi også mener at veilederen kan forbedres på flere punkt når det gjelder dette.</p> <p>De konkrete innspill som følger tar særlig utgangspunkt i at vi mener at a) individperspektiv på problemer og løsninger i større grad også bør suppleres av systemperspektiv, b) at mobilisering av ressurser i individ og lokalsamfunn bør vektlegges i større grad, og c) at de mulighetene musikk - og kulturdeltakelse gir for mestring, mening, deltakelse og fellesskap for personer med utviklingshemming bør gjøres mye mer tydelig. Spesifikt vil vi bl.a. komme inn på behovet</p>

Innhold i veilederen:	Kommentarer fra høringsinstansen
<p>Generelle kommentarer (forts.)</p>	<p>for musikkterapeutiske kompetanser og tilbud, samtidig som et rettighetsperspektiv også gjør det nødvendig og riktig å vektlegge mulighetene for kulturdeltakelse i lokalsamfunnet.</p> <p>Vi har erfaringer med at det fortsatt er manglende kjennskap til musikkterapi i det norske samfunnet. I NOU 2020:1 omtales f.eks. musikkterapi som en <i>alternativ</i> terapiform (s. 32, vår uthevelse). Det presiseres derfor her innledningsvis at musikkterapi er etablert som forskningsbasert profesjonsutdanning og universitetsfag i Norge, og er anbefalt i flere nasjonale faglige retningslinjer fra Helsedirektoratet, bl.a. innen psykose- og rusbehandling.</p> <p>Kommentarene og forslagene våre bygger på aktuelle referanser til forskning innen musikkterapi og andre relevante forskingsfelt. Et viktig grunnlag for vår argumentasjon om at beskrivelser av musikkterapi og deltakelse i kulturaktiviteter bør styrkes, er også det faktum at WHO – gjennom sin systematiske gjennomgang av evidensgrunnlaget for helseeffektene av kulturdeltakelse (Fancourt & Finn, 2019) – legger større vekt på dette enn tidligere.</p> <p>Referanse: Fancourt, D. og Finn, S. (2019). What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. WHO: Health Evidence Network synthesis report 67. NOU 2020:1 (2020). Tjenester til personer med autismespekterforstyrrelser og til personer med Tourettes syndrom. Hentet fra https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-1/id2689221/</p>
<p>Kapittel 1 «Innledning»</p>	<p>Forslag:</p> <p>På passelig sted i innledninga foreslår vi at det innarbeides et nytt avsnitt som tematiserer nevrodiversitetsbevegelsens problematisering av begreper som autismespekterlidelser (som brukes på s. 6) og autismespekterforstyrrelser (som også brukes i senere kapitler).</p> <p>Begrunnelse:</p> <p>Som skissert over, mener vi det er viktig at veilederen så tydelig bygger på menneskerettighetene og framhever betydninga av respekt for alle personers iboende verdighet. Veilederen framhever også at diskriminering på grunnlag av funksjonsevne skal sees på samme måte som diskriminering på andre grunnlag. Med dette som utgangspunkt, mener vi at det er viktig å anerkjenne nevrodiversitetsbevegelsens kritikk av en medisinsk og diagnoseorientert diskurs, selv om dette er faglig kontroversielt (Kapp et al., 2013; Milton, 2017; Pickard et al., 2020; Singer, 2016). Nettopp fordi dette berører et viktig identitetsspørsmål for mange og samtidig er faglig kontroversielt langs flere dimensjoner, er det viktig at de som bruker veilederen har et reflektert forhold til denne debatten.</p>

Innhold i veilederen:	Kommentarer fra høringsinstansen
<p>Kapittel 1 «Innledning» (forts.)</p>	<p>Referanser:</p> <p>Kapp, S. K., Gillespie-Lynch, K., Sherman, L. E. og Hutman, T. (2013). Deficit, difference, or both? Autism and neurodiversity. <i>Developmental Psychology</i>, 49, 59–71. https://doi.org/10.1037/a0028353</p> <p>Milton, D. (2017). Difference versus Disability: implications of characterisation of autism for education and support. In R. Jordan (Ed.). <i>Handbook of Autism and Education</i>. London, UK: SAGE.</p> <p>Pickard, B., Thompson, G., Metell, M., Roginsky, E. og Elefant, C. (2020). “It’s not what’s done, but why it’s done”. Music therapists’ understanding of normalisation, maximisation and the neurodiversity movement. <i>Voices: A World Forum for Music Therapy</i>, 20(3), 19. https://doi.org/10.15845/voices.v20i3.3110.</p> <p>Singer, J. (2016). <i>NeuroDiversity: The Birth of an Idea</i>. Kindle eBook.</p>
<p>Kapittel 2 "Kompetanse og samarbeid"</p>	<p>Forslag 1:</p> <p>Tredje setning i andre avsnitt på side 8 endres (foreslått tillegg er framheva med fet skrift):</p> <p style="padding-left: 40px;">«Andre sentrale profesjoner er blant annet helsefagarbeidere, ergoterapeuter, fysioterapeuter, sosionomer, sykepleiere, leger, psykologer, musikkterapeuter, spesialpedagoger, ernæringsfysiolog og tannhelsepersonell».</p> <p>Begrunnelse:</p> <p>Som en del av den aktuelle tverrfaglighet, er musikkterapeutprofesjonen relevant av flere grunner: Mange personer med utviklingshemming har alvorlige problem med rus og psykisk helse, og musikkterapi er gitt klare anbefalinger i de faglige nasjonale retningslinjer både for psykose- og rusbehandling (Helsedirektoratet, 2013, 2016), der det eksplisitt blir spesifisert at anbefalingene gjelder både for kommuner og spesialisthelsetjenestene og at slik behandling må utføres av terapeuter med godkjent utdanning innen musikkterapi. Disse anbefalingene vil kunne ha en særlig relevans for personer med utviklingshemming, etter som ikke-verbale terapeutiske prosesser kan være en fordel for mennesker med ulik grad av verbale språkferdigheter. I tillegg kan musikkterapi støtte kommunikative/sosiale ferdigheter, slik det bl.a. er dokumentert i gjeldende Cochrane-oversikt for musikkterapi med autistiske personer (Geretsegger et al., 2014). Dessuten er det både i norsk og internasjonal musikkterapi tradisjon for å arbeide med mobilisering av ressurser og med muligheter for deltakelse i lokalsamfunnet (Stige & Aarø, 2012). Erfaringer og brukerperspektiv er dokumentert gjennom flere kvalitative studier, inklusivt studier som utforsker bærekraftige løsninger der familier gjennom omsorgsteknologi får hjelp til å ta musikkens muligheter i bruk på nye måter (Stensæth, 2018).</p>

Innhold i veilederen:	Kommentarer fra høringsinstansen
<p>Kapittel 2 "Kompetanse og samarbeid" (forts.)</p>	<p>Referanser:</p> <p>Geretsegger, M., Elefant, C., Mössler, K. & Gold, C. (2014). Music therapy for people with autism spectrum disorder. <i>Cochrane Database of Systematic Reviews</i>, (6). Tilgjengelig fra doi:10.1002/14651858.CD004381.pub3).</p> <p>Helsedirektoratet (2013). Nasjonal, faglig retningslinje for utredning, behandling og oppfølging av personer med psykoselidelser. Oslo: Helsedirektoratet.</p> <p>Helsedirektoratet (2016). Nasjonal faglig retningslinje for behandling og rehabilitering av rusmiddelproblemer og avhengighet. Oslo: Helsedirektoratet.</p> <p>Helsedirektoratet (2017). Nasjonal faglig retningslinje for demens. Oslo: Helsedirektoratet.</p> <p>Stensæth, K. (2018). Music therapy and interactive musical media in the future: Reflections on the subject-object interaction, <i>Nordic Journal of Music Therapy</i>, 27:4, 312-327, DOI: 10.1080/08098131.2018.1439085</p> <p>Stige, B. & Aarø, L.E. (2012). <i>Invitation to Community Music Therapy</i>. New York: Routledge.</p> <p>Forslag 2:</p> <p>Lista av punkt på side 8, etter formuleringa «bør kommunen videre sørge for kompetanse på blant annet følgende områder», utvides med følgende punkt, plassert etter nåværende tredje punkt om selvbestemmelse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • «systemrettet arbeid og tilrettelegging av fysisk og psykososialt miljø» <p>Begrunnelse:</p> <p>Veiledere slutter seg til en relasjonell forståelse av utviklingshemming, noe som tilsier at en legger vekt på muligheter til å gjøre endringer i fysisk og/eller psykososialt miljø, i tillegg til den vektlegginga som allerede er til stede i veilederen av selvbestemmelse, beslutningsstøtte og brukermedvirkning.</p> <p>Referanser:</p> <p>Cobett, S. (2016). Context and relationships: Using the systemic approach with music therapy in work with children, adolescents and their families. <i>British Journal of Music Therapy</i>, 30(2), s. 65–73.</p> <p>Lid, I. M. (2020). <i>Universell utforming og samfunnsdeltakelse</i>. Oslo: Cappelen Damm akademisk.</p>

Innhold i veilederen:	Kommentarer fra høringsinstansen
	Stige, B. & Aarø, L.E. (2012). <i>Invitation to Community Music Therapy</i> . New York: Routledge.
<p>Kapittel 3 "Personsentrerte og tilrettelagte tjenester"</p>	<p>Forslag:</p> <p>Vi foreslår at medborgerskap belyses mer eksplisitt i kapittel 3, og at relevante sider ved deltakelse i det sosiale fellesskapet i samfunnet tematiseres. Vi foreslår primært at dette prioriteres gjennom tillegg av et eget underkapittel med egnet tittel, sekundært at dette belyses i underkapitlet om hvordan personer med utviklingshemming kan ha en aktiv og meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre.</p> <p>Begrunnelse:</p> <p>Med referanse til bl.a. menneskerettighetene, gir kapitlet en relevant og god gjennomgang av betydningen av og vilkår for selvbestemmelse og medvirkning, inkludert medvirkning på systemnivå. Hovedvekten her er likevel på personen som tjenestemottaker, der medborgerskap og muligheter til deltakelse også på områder som ikke direkte er knytta til det å ha en utviklingshemming kommer i skyggen. Faglitteraturen tar opp muligheter for aktørskap og medborgerskap, også for personer med alvorlig utviklingshemming (Fjetland og Gjermestad, 2018). Temaet kan ansees som sentralt i forståelsen av vilkår for realisering av menneskerettigheter for denne gruppe samfunnsborgere (Carey, 2009). Vi vil videre framheve at en veiledning om medborgerskap i denne sammenheng kan knyttes til aktørskap og samfunnsdeltakelse i vid forstand, ikke bare til deltakelse i diskusjoner og politiske prosesser. Det er f.eks. en voksende litteratur som belyser hvordan deltakelse i kulturlivet gjennom musikk og andre skapende aktiviteter kan realisere og muliggjøre alternative former for medborgerskap (Turino, 2016).</p> <p>Referanser</p> <p>Carey, A.C. (2009). <i>On the Margins of Citizenship: Intellectual Disability and Civil Rights in Twentieth-Century America</i>. Philadelphia, PE: Temple University Press.</p> <p>Fjetland, K.J. og Gjermestad, A. (2018). Medborgerskap og alvorlig utviklingshemming. <i>Tidsskrift for velferdsforskning</i>, 2, 148–162. https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2018-02-04.</p> <p>Turino, T. (2016). Music, social change, and alternative forms of citizenship. I: Elliott, D., Silverman, M. og Bowman (red.) <i>Artistic Citizenship: Artistry, Social Responsibility, and Ethical Praxis</i>. New York: Oxford University Press (s. 297-312).</p>

Innhold i veilederen:	Kommentarer fra høringsinstansen
<p>Kapittel 4 "Livsfaser og overganger"</p>	<p>Forslag 1:</p> <p>På s. 24, etter nåværende tekst (før «Begrunnelse») legges følgende setning/avsnitt til:</p> <p>«I de tilfeller der barn er født for tidlig eller det er andre grunner til å forvente utfordringer i det non-verbale samspillet mellom foreldre og barn, tilbys foreldrene veiledning i non-verbalt samspill, inkludert samhandling gjennom musikk, lyd og bevegelse».</p> <p>Begrunnelse:</p> <p>Forskning på spedbarns utvikling har i økende grad dokumentert at det første non-verbale samspillet er av avgjørende betydning for barnets utvikling, og at dette samspillet har mange «musikalske» kvaliteter knytta til puls, rytme, intonasjon og frasering (Malloch og Trevarthen, 2009). Samtidig vil et barns utviklingshemming og/eller de belastninger og utfordringer familien utsettes for kunne representere en trussel for sensitivt, emosjonelt samspill, da spedbarnets og den voksnes sensitivitet påvirker hverandre gjensidig (Skotheim et al., 2013). Musikterapi vil være relevant som støtte for foreldre-barn-interaksjon (Edwards, 2011), og effektstudier indikerer positive effekter på samspillet (Yang, 2016). En metaanalyse av musikkterapi med for tidlig fødte barn og deres familier viser positive effekter på barnets pust og på foreldrenes uro og bekymring (Bieleninik, Ghetti og Gold, 2016).</p> <p>Referanser:</p> <p>Bieleninik, Ł., Ghetti, C. og Gold, C. (2016). Music therapy for preterm infants and their parents: A meta-analysis. <i>Pediatrics</i>, 118(3). DOI: 10.1542/peds.2016-0971.</p> <p>Edwards, J. (red.) (2011). <i>Music Therapy and Parent-Infant Bonding</i>. New York: Oxford University Press.</p> <p>Malloch, S. og Trevarthen, C. (red.) (2009). <i>Communicative Musicality. Exploring the Basis of Human Companionship</i>. Oxford, UK: Oxford University Press.</p> <p>Skotheim, S., Braarud, H.C., Høie, K., Markhus, M.W., Malde, M.K., Graff, I.E., Berle, J.Ø og Stormark, K.M. (2013). Subclinical levels of maternal depression and infant sensitivity to social contingency. <i>Infant Behavior & Development</i>, 36, s. 419– 426.</p> <p>Yang, Y.-H (2016). Parents and young children with disabilities: The effects of a home-based music therapy program on parent-child interactions. <i>Journal of Music Therapy</i>, 53(1), s. 27–54, https://doi.org/10.1093/jmt/thv018</p>

Innhold i veilederen:	Kommentarer fra høringsinstansen
<p>Kapittel 4 "Livsfaser og overganger" (forts.)</p>	<p>Forslag 2:</p> <p>På s. 24, etter setninga/avsnittet foreslått over (og før «Begrunnelse») legges følgende setning / avsnitt til: «Det bør også legges til rette for at familier som ønsker det kan møte andre familier i lignende livssituasjon, for erfaringsutveksling og gjensidig støtte».</p> <p>Begrunnelse:</p> <p>For familienes selvforståelse og livskvalitet, kan det være av stor betydning å ha muligheter til å dele erfaringer og å samarbeide om å utvikle perspektiver på egen livssituasjon, med vekt på både utfordringer og muligheter (Lalvani, 2008). En musikkafé tilrettelagt av musikkterapeut kan f.eks. være én mulig tilnærming for mobilisering av ressurser og håp hos involverte familier (Metell, 2019; Munthe-Kaas, 2019).</p> <p>Referanser:</p> <p>Lalvani, P. (2008). Mothers of children with Down syndrome: constructing the sociocultural meaning of disability. <i>Intellectual and Developmental Disabilities</i>, 46(6), s. 436-45. doi: 10.1352/2008.46:436-445. PMID: 19006430.</p> <p>Metell, M. (2019). How we talk when we talk about disabled children and their families: An invitation to queer the discourse. <i>Voices: A World Forum for Music Therapy</i>, 19(3). https://doi.org/10.15845/voices.v19i3.2680</p> <p>Munthe-Kaas, B. (2019). Musikkafe til glede for små bergensere. Familier med spedbarn og småbarn med utviklingshemming har få møteplasser. <i>Samfunn for alle</i> (5), s. 10-13.</p>
<p>Kapittel 5 "Habilitering og bistand i dagliglivet"</p>	<p>Forslag:</p> <p>På s. 42, før underkapitlet «Kommunen skal legge til rette for bruk av velferdsteknologi for personer med utviklingshemming» legges det til et nytt underkapittel med følgende tittel: «Kommunen skal legge til rette for musikk- og kulturdeltakelse for personer med utviklingshemming»</p> <p>Begrunnelse:</p> <p>WHO's rapport om helseeffekter av kulturdeltakelse konkluderer med at samla evidensgrunnlag tilsier en politikk- og praksisendring der helse- og omsorgstjenester i langt større grad enn i dag legger til rette for deltakelse i</p>

Innhold i veilederen:	Kommentarer fra høringsinstansen
<p>Kapittel 5 "Habilitering og bistand i dagliglivet" (forts.)</p>	<p>kulturaktiviteter som et helsefremmende tiltak (Fancourt og Finn, 2019, s. 57). Se ellers våre kommentarer til kapittel 6. Videre vil vi peke på at Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (FN, 2006, artikkel 30) ettertrykkelig beskriver deltakelse i kulturliv, fritidsaktiviteter, fornøyelser og idrett som en rettighet.</p> <p>Om ønskelig kan vi være behjelpelige med utarbeiding av tekst til et slikt nytt underkapittel.</p> <p>Referanse: Fancourt, D. og Finn, S. (2019). What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. WHO: Health Evidence Network synthesis report 67.</p> <p>FN (2006). Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (Convention on the rights of persons with disabilities). Hentet fra: https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/2006-12-13-34</p>
<p>Kapittel 6 "Særlig om helseoppfølging"</p>	<p>Forslag 1:</p> <p>På side 50, under overskrifta «Kommunen skal forebygge psykiske lidelser ved å sørge for:», endres kulepunkt 2 (foreslått tillegg markert med fet skrift):</p> <ul style="list-style-type: none"> • støtte til fysisk aktivitet, deltakelse i musikk- og kulturaktiviteter, godt kosthold og regelmessig søvn <p>Begrunnelse:</p> <p>WHOs rapport om helseeffekter av kulturdeltakelse konkluderer med at samla evidensgrunnlag tilsier en politikk- og praksisendring der helse- og omsorgstjenester i langt større grad enn i dag legger til rette for deltakelse i kulturaktiviteter som et helsefremmende tiltak (Fancourt og Finn, 2019, s. 57). Kunnskapsgrunnlaget er særlig sterkt innen musikkområdet og inkluderer spesifikke studier om verdien og effekten av musikk- og musikkterapitiltak for personer med utviklingshemming (Bringas et al, 2015; Chou et al, 2019; Geretsegger et al., 2014; LaGasse, 2017; Mendelson et al, 2016; Pasiali og Clark, 2018; Poquérusse et al, 2018; Shi Z-M et al, 2016; Zyga et al, 2017). Spesifikt vil vi framheve dokumentasjon av hvordan musikkterapi kan støtte kommunikative/sosiale ferdigheter hos personer med autisme, slik det bl.a. er dokumentert i gjeldende Cochrane-oversikt på området (Geretsegger et al., 2014). Andre praksisområder med lovende dokumentasjon inkluderer musikkterapi med barn med Rett-syndrom, der en fersk studie viser forbedringer på områder som sosial interaksjon, verbal og non-verbal kommunikasjon, pust, motorikk og fysisk funksjon (Chou et al., 2019).</p>

Innhold i veilederen:	Kommentarer fra høringsinstansen
<p>Kapittel 6 "Særlig om helseoppfølging" (forts.)</p>	<p>Referanser:</p> <p>Bringas, M.L., Zaldivar, M., Rojas, P.A., Martinez-Monters, K., Chongo, D.M., Ortega, M.A. et al. (2015). Effectiveness of music therapy as an aid to neurorestoration of children with severe neurological disorders. <i>Frontiers in Neuroscience</i>, 9:427. doi: 10.3389/fnins.2015.00427.</p> <p>Chou, M.Y., Chang, N.W., Chen, C., Lee, W.T., Hsin, Y.J., Siu, K.K. et al. (2019). The effectiveness of music therapy for individuals with Rett syndrome and their families. <i>Journal of the Formosan Medical Association</i>, 19: s. S0929-6646(18)30427-3. doi: 10.1016/j.jfma.2019.01.001.</p> <p>Fancourt, D. og Finn, S. (2019). What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. WHO: Health Evidence Network synthesis report 67.</p> <p>Geretsegger, M., Elefant, C., Mössler, K.A. og Gold, C. (2014). Music therapy for people with autism spectrum disorder. <i>Cochrane Database of Systematic Reviews</i>, 6(6):CD004381. doi: 10.1002/14651858. CD004381.pub3.</p> <p>LaGasse, A.B. (2017). Social outcomes in children with autism spectrum disorder: a review of music therapy outcomes. <i>Patient Related Outcome Measures</i>, 8:23–32. doi: 10.2147/ PROM.S106267.</p> <p>Mendelson J, White Y, Hans L. og Adebari, R. (2016). A preliminary investigation of a specialized music therapy model for children with disabilities delivered in a classroom setting. <i>Autism Research and Treatment</i>, 2016:1284790. doi: 10.1155/2016/1284790</p> <p>Pasiali, V. og Clark, C. (2018). Evaluation of a music therapy social skills development program for youth with limited resources. <i>Journal of Music Therapy</i>, 55(3):280–308. doi: 10.1093/jmt/thy007</p> <p>Poquérusse, J., Azhari, A., Setoh, P., Cainelli, S., Ripoli, C., Venuti, P. et al. (2018). Salivary α-amylase as a marker of stress reduction in individuals with intellectual disability and autism in response to occupational and music therapy. <i>Journal of Intellectual Disability Research</i>, 62(2), s. 156–163. doi: 10.1111/jir.12453.</p> <p>Shi, Z.-M., Lin, G.-H. og Xie, Q. (2016). Effects of music therapy on mood, language, behavior, and social skills in children with autism: a meta-analysis. <i>Chinese Nursing Research</i>, 3(3), s. 137–41. doi: 10.1016/j.cnre.2016.06.018.</p> <p>Zyga, O., Russ, S.W., Meeker, H. og Kirk, J. (2017). A preliminary investigation of a school-based musical theater intervention program for children with intellectual disabilities. <i>Journal of Intellectual Disabilities</i>, 22(3), s. 262–278. doi: 10.1177/1744629517699334.</p>

Innhold i veilederen:	Kommentarer fra høringsinstansen
<p>Kapittel 6 "Særlig om helseoppfølging" (forts.)</p>	<p>Forslag 2:</p> <p>På side 51 utvides punktlista etter andre avsnitt (foreslått tillegg markert med fet skrift):</p> <ul style="list-style-type: none"> • kriseplan med kontaktpersoner • beskrivelse av gode og dårlige dager og hjelp i tråd med dagsformsvingningene • tidlige varseltegn på ulike faser og tilbakefall • forebyggende tiltak; støtte til fysisk aktivitet, musikkterapi, endring av kosthold, regelmessig søvn, tilpasning av krav og forventninger for å unngå stress og unødig belastning • mest effektive og minst inngripende behandling; legemidler og miljøtiltak <p>Begrunnelse:</p> <p>Basert på Cochrane-oversikter og andre metaanalyser, er musikkterapi gitt klare anbefalinger i retningslinjer både for psykose- og rusbehandling (Helsedirektoratet, 2013, 2016), der det eksplisitt blir spesifisert at anbefalingene gjelder både for kommuner og spesialisthelsetjenestene. Når det gjelder depresjon, foreligger em Cochrane-oversikt som dokumenterer positive effekter av musikkterapi (Aalbers et al., 2017).</p> <p>Referanser:</p> <p>Aalbers, S., Fusar-Poli, L., Freeman, R.E., Spreen, M., Ket, J.C.F., Vink, A.C., Maratos, A., Crawford, M., Chen, X. og Gold, C. (2017). Music therapy for depression. <i>Cochrane Database of Systematic Reviews</i>, Issue 11. Art. No.: CD004517. DOI: 10.1002/14651858.CD004517.pub3.</p> <p>Helsedirektoratet (2013). Nasjonal, faglig retningslinje for utredning, behandling og oppfølging av personer med psykoselidelser. Oslo: Helsedirektoratet.</p> <p>Helsedirektoratet (2016). Nasjonal faglig retningslinje for behandling og rehabilitering av rusmiddelproblemer og avhengighet. Oslo: Helsedirektoratet.</p>
<p>Kapittel 7 "Samarbeid med familie, pårørende og verge"</p>	

Innhold i veilederen:	Kommentarer fra høringsinstansen
Kapittel 8 "Dokumentasjon og taushetsplikt"	
Kapittel 9 "Verktøy og ressurser"	<p>Forslag:</p> <p>En ny overskrift – «Diverse ressurser – musikk som helseressurs» – legges til på s. 68, etter «Diverse ressurser – seksualitet», med følgende underpunkter og lenker:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forskningscenteret CREMAH (NMH) sin skriftserie, inkludert tekster om musikkterapi, utviklingshemming og multifunksjonshemming. • Forskningscenteret GAMUT (UiB og NORCE) sine kunnskapsbeskrivelser om musikkterapi og hhv. psykisk helse, rusproblemer og demens • Musikalske ressurser, en ressurside med utgangspunkt i et ph.d.-prosjekt ved Nordoff Robbins / Goldsmiths, University of London • SKUG-senteret ved Kulturskolen i Tromsø kommune, et ressurssenter for spesielt tilpasset musikkundervisning. <p>Begrunnelse:</p> <p>Kommentarene over til de ulike kapitler konkretiserer vår innledende generelle kommentar, der vi bl.a. pekte på at veilederen bør styrkes når det gjelder vektlegging av systemendring, mobilisering av ressurser i individ og lokalsamfunn, samt de mulighetene musikk- og kulturdeltakelse gir for mestring, mening, deltakelse og fellesskap. I tråd med anbefalingene i WHO's relativt ferske rapport (Fancourt og Finn, 2019), mener vi at det er faglig grunnlag for systemendring, med større vektlegging av hvordan kulturdeltakelse kan fremme helse og gjensidig omsorg, både i tjenestene og i lokalsamfunnet. De nettsidene med ressurser som vi peker på her, vil gi brukerne av veilederen tilgang til informasjon om hvordan musikkterapi og tilrettelagt musikkundervisning på hver sin måte kan bidra til at personer med utviklingshemming får helsehjelp og støtte til læring/utvikling, med muligheter for å gjøre musikk til en hverdagsressurs for livsmestring og deltakelse i lokalsamfunnet.</p> <p>Referanse:</p> <p>Fancourt, D. og Finn, S. (2019). What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. WHO: Health Evidence Network synthesis report 67.</p>

Innhold i veilederen:	Kommentarer fra høringsinstansen
Kapittel 10 "Metode og prosess"	